

Skärgårdshavet som krigsteater

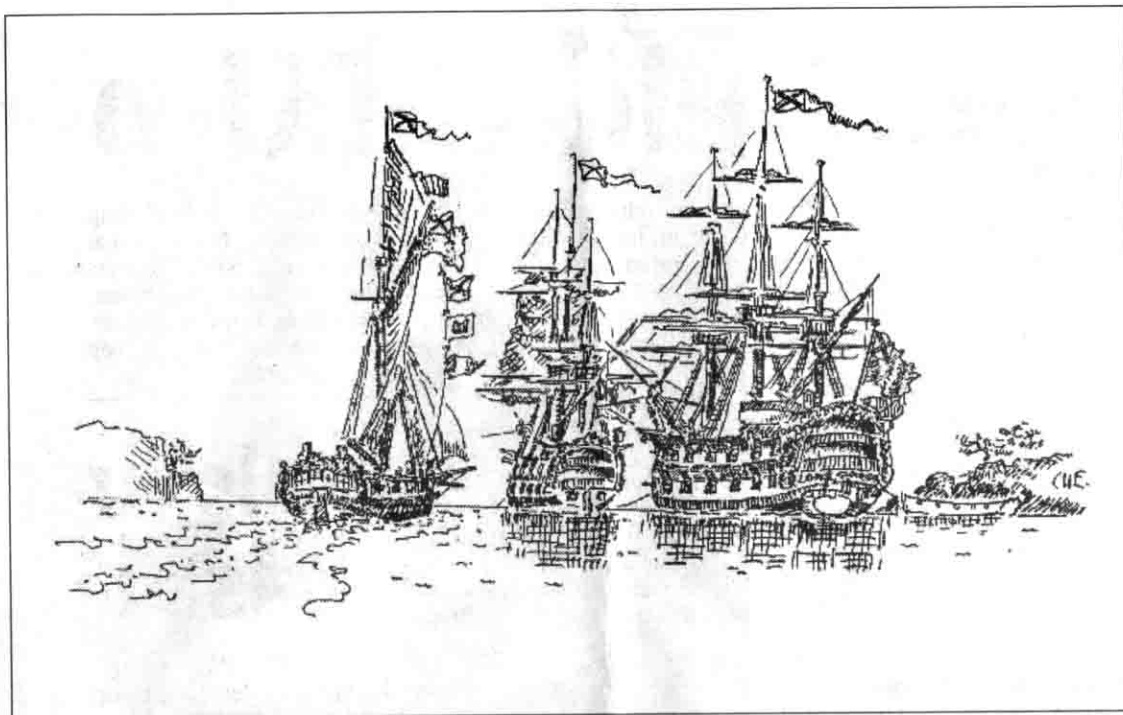
teratur

Med Gustav III:s ryska krig 1788-90 som inramning har marinhistorikern **Christoffer H. Ericsson** skrivit en liten intressant roman med titeln *Sommarlek. Porkala-Barösund 1789* (Litorale, 164 sidor). Det var sista gången Sverige-Finland förde krig på sjön och motståndare var Katarina den storas ryska flotta.

Medan de avgörande drabbningarna försiggick i östra Finska viken hade en mindre rysk flottavdelning i order att spärra av skärgårdsleden mellan Stockholm och Helsingfors året 1789. Ingen i den ryska officerskåren klarade av att segla in med stora linjeskepp i den grunda och steniga finska skärgården vid Porkala och Barösund men Christoffer H. Ericsson låter en i verkligheten förekommande ung brittisk officer med fingerat namn i rysk tjänst, utlånad från Royal Navy, klara av bedriften. Med två 74 kanoners större linjeskepp - s.k. flytande blockhus - och ett något mindre fartyg med 64 eldrör ombord tar han sig in till kusten eskorterad av ett antal mindre följeskepp och gör livet surt för den underbemännade svensk-finska fienden.

Krigshandlingarna inleds under vackraste försommarväder och pågår tills höststormarna viner. På landbacken förfasar sig patronen på Malmviks bruks masugnsblåseri, som p.g.a. kriget är nedkört, över ryssens ankomst. Tidigare erfarenheter har med plågsamma detaljer visat att ryssen varken drar sig för att plundra och bränna. Nu är emellertid fiendens befälhavare,

□ Romanen *Sommarlek* handlar om ett fientligt besök i farvatten kring Barösund-Porkala under Gustav III:s ryska krig.

”Milord” Donald Llewellyn, en officersgentleman av brittisk börd. Dessutom lyder han omutligt den tyskbördige Katarina den storas order att inte gå hårt fram med civilbefolkningen. Till yttermera visso är han gift med en av brukspatronens döttrar i England. System Barbara befinner sig på bruket.

Genom dessa korsbindningar över nationalitetsgränser och mellan folkslag visar författaren på flydda tiders djupt rotade moraliska tankesätt bland officerare och den legoknechtsbetonade värningen av högre ledargestalter - något som också historikern **Peter Englund** betonar bl.a. i

sin senaste bok *Den öövernierlige* om Karl X Gustavs krig i Polen, Baltikum, Finland och Danmark.

För en officerare av lägre börd var den enda chansen till beföring att söka sig till krigsskådeplatser. Då spelade inte vem man slogs för någon större roll, huvudsaken var att skaffa sig erfarenhet och möjlighet att stiga i graderna. Detta tillspetsas i romanen. Det ryska sjöfolket i gemen är saligen okunnigt om sjö och båtar. Bättre kunskaper har svenskarna och finnarna. I synnerhet lokalbefolkningens kännedom om farvatten är av betydelse. Den marina slagkraft

är ändå dålig p.g.a. de små och lätt bestyckade små svenska fartygen som på sin höjd orsakar den ryska fienden obetydliga nälsting.

Vidgat perspektiv

I ett vidgat perspektiv får läsaren ta del av de ironiska och uppgivna stämningarna bland kung Gustav III:s krigare. De gamla officersperukerna är mest intresserade av maten och drycken på Malmvik medan en enda pliktrogna överste får sköta om krigsföringen. När sedan generalen och kungagunstlingen Armfelt anländer till krigsteatern med sina dragoner

förhindrar han visserligen ryssen att landstiga och därmed spärra av landvägen mellan Åbo och Helsingfors. Men de teatraliska små anfall han utsätter de ryska fartygen för är enbart en futill manifestation av den krigsvilja han vet att kungen kräver, inte mer.

Ett intressant scenario utgör incidenten när den erfarne styckjunkaren Meister Heinrich från Svenska Pommern riktar in en mörsare som forslats från Sveaborg till krigsteatern för att beskjuta de osårbara linjeskeppen. Dessa märkliga bronsskruckor med sina granater som avfyras i höga bågar, användes ju vanligtvis vid beskjutning av befästningsverk med grova murar. Kanonaden kunde också ha åstadkommit en viss förstörelse på linjeskeppen. Men så går det inte och det är först när vädrets makter med sina höststormar sätter in som ryssen tvingas segla iväg. Besättningens slarv gör att ett av fartygen måste brännas och lämnas kvar.

Christoffer H. Ericsson har lyckats med att skriva en underhållande och sakkunnig bok. Den är inte bara full av saltstänkta sjötermer utan innehåller också lyriska miljöbeskrivningar och en aldrig sviktande stilkänsla. En karta över platsen för ”sommarleken” hade underlättat läsningen, men som författaren påpekar finns allt utmärkt på sjökortet över Porkala. Illustrationer saknas inte heller eftersom författaren försett pärmen, inledningen av varje kapitel och styckemellanrummen med många graciösa teckningar. - EG.